

Exposició Sant Lluc per l'art. Mataró 2014

Manuel Cusachs i Xivillé

Escultor i acadèmic corresponent per Mataró.

Aquesta exposició col·labora en l'activitat "Mataró, ciutat de valors" obrint les portes de bat a bat a tots els aficionats a la plàstica.

VALORS ha dedicat aquest mes de setembre al concepte IDENTITAT. Aquesta exposició anyal de Sant Lluc hi fa referència amb una exposició com un aplec d'identitat per un determinat VALOR.

Aquesta generosa actitud, que no és cap candidesa, pot desavenir criteris tractant-se d'art, evidentment, però també en pot compensar d'altres. Aquest gest ens porta a intentar definir quin és el resultat de la identitat en l'ART i el perquè d'aquesta actitud tan benigna de l'organització en l'exposició d'enguany.

Qualsevol modest observador pot distingir al primer cop d'ull les característiques que identifiquen l'obra d'art, per la forma visual o el traç dels seus volums: així identifiquem i diferenciem el caràcter d'una escultura egípcia i d'un Buda oriental; una màscara africana, d'una mare de déu romànica, o un retrat de Velázquez, d'un de Picasso. En aquesta identificació hi veiem el temps, el lloc i l'espai físic de les variades identitats, sense cap mena d'esforç acadèmic que ens porti al dubte.

Vist per aquest cantó, les arts plàstiques són IDENTITATS. Identifiquen, testimonien la història, la mateixa vida, el lloc i l'espai.

Tàpies en l'època més profundament abstracta del seu art, incorporava objectes de la nostra cultura popular, diríem que folklòrics, o esgarrapava el suport en quatre signes vermells identitaris de la seva catalanitat. La pintura de Miró no ho necessitava perquè és un esclat de realitat mediterrània. Per posar un exemple de contrast conceptual, Dalí no va desemparrar-se mai, dins de la seva mentalitat universal, de la llum i del paisatge de l'Empordà; o quan el gran escultor Arístides Maillol es va lliurar de les boires de París, va crear, al seu Banyuls natal, ran de mar, uns cossos mediterranis que allà no podia concebre.

Posaríem infinitats d'exemples, però n'hi ha un que em plau per aquest tema. És el retrat que Piero della Francesca va fer al comte de Montefeltro i la seva esposa, que està al Museu d'Urbino.

És un díptic lluminós. Al fons dels dos caps posats de perfil hi apareix un paisatge equilibrat, propi de la Toscana, envoltat d'una llum diàfana. Aquest fons de la pintura és una autèntica IDENTITAT. Posa les dues figures al seu lloc, al seu espai físic. És l'equivalència anàloga dels personatges i el seu lloc afí.

És el VALOR de la IDENTITAT.

L'art de la plàstica té la pell molt sensible. Josep Pla escriu que la identitat, la identificació comença per estimar el teu país per petit que sigui. En uns moments, els d'ara, que la maquinària unificadora ens envaeix, que ens globalitza amb una voracitat despersonalitzadora, on el nostre petit país sofreix aquests embats, serà bo recordar el pensament de Joan Fuster quan ens recorda qui som. Diu que Catalunya, els Països Catalans, som una aglomeració successiva de gent que finalment hem

decidit ser catalans. I continua dient que la tenacitat de ser el que som, que no deixar de ser el que hem estat, de viure –o sobreviure– amb una identitat “insubornable”, resta al nostre abast. És el parangó als exemples que hem exposat.

Aquests pensaments aparentment simples, que ens allunyen de ser una raça, ens porten a saber qui som, d'on venim i on volem anar. Vol dir aquesta reflexió que som elitistes per conservar una identitat? Segons opina George Steiner ser elitista vol dir ser respectuós: envers el que és diví, amb la natura, amb els nostres congèneres, els éssers humans, i envers la nostra pròpia dignitat humana. Que és exactament el que practica aquesta comunitat que és casa nostra. I aquesta manera de ser es reflecteix en l'art.

En posaré dos exemples personals: en acabar la visita que els alumnes d'un col·legi de Mataró feren al meu taller, la professora els va suggerir que interpretessin en un dibuix el que havien vist. Aquella mainada era el reflex exacte de l'heterogènia ciutadania actual de la nostra ciutat. Tots parlaven català però els seus dibuixos no. Vaig poder identificar, sense cap esforç, la seva personalitat ètnica. Recordo el dibuix d'una nena peruana, d'una altra senegalesa i el d'un nen marroquí totalment genuïns de la seva procedència. Aquells dibuixos, que no tenien res a veure amb el que havien vist al taller, contenien una gran dosi de personalitat, d'identitat.

Si el poeta Punsola buscava identitats que simbolitzessin Mataró en una petxina, una vela blanca o el fum de les xemeneies de les fàbriques o del tren, Manuel Cuyàs, el meu mestre de dibuix, els buscava en els pins, en les atzavares, els canyers, els garrofers o en un matoll de mata. Algun dissabte ens portava a Agell a dibuixar pins. Que difícil que és dibuixar un pi! Quan els meus pares veieren el dibuix que havia fet no va ser necessari que opinessin, per la cara que van posar evidenciaven el resultat.

Van haver de passar molts anys per comprendre com s'interpreta aquest arbre, fins que vaig visitar el museu Van Gogh a Amsterdam en una secció dedicada als seus dibuixos: la carnositat escardada del tronc, l'anàrquica ramificació de les branques i la transparència del fullac, m'ho va explicar un artista nascut en un país on no hi ha pins.

Dic tot això per intentar definir la identitat: els nens de l'escola no havien perdut la particularitat del seu origen, com no crec que el perdés el genial pintor en identificar-se plenament amb la llum esclatant de la Provença perquè el seu esperit ho necessitava i el seu país no podia oferir-li.

Molts creiem que hem tingut la sort de néixer en un lloc privilegiat. D'altres l'han escollit de grat o per força. Catalunya està composta per una comunitat de gent que ha vingut dels quatre punts cardinals. La gran cultura ha vingut per mar. «El paisatge absorbeix» deia Josep Pla, referint-se irònicament a la immigració a Catalunya. La llengua és potser el signe més identificador, fins i tot en la plàstica, perquè reflecteix una manera de ser autòctona. Tornant a Steiner, adverteix que no hi ha llengües petites. Cada llengua conté, no solament una càrrega de memòria singular, sinó també una energia evolutiva del seu futur. La mort d'una llengua és irreparable, fa minvar les possibilitats de l'home. Europa morirà si no lluita per les seves llengües, les tradicions locals i les seves autonomies socials.

Aquesta observació és el reflex del nostre país, amb una llengua pròpia, una genuïna manera de ser, una singularitat identificada en un espai del mediterrani. Tanmateix l'art n'és un clar exponent.

Perquè què és l'art sinó una exaltació de l'esperit basat en la cultura. I la llengua, no és l'esperit d'un poble? Així doncs la llengua té una influència emotiva en l'art.

El geni d'Europa és el de la diversitat lingüística i social. D'una idiosincràsia natural que sovint converteix una distància insignificant en una divisió entre dos mons.

Un exemple d'aquesta observació el tenim en l'art sacra, si comparem el Museu de Lleida: Diocesà i Comarcal amb el Museu Nacional de San Gregorio de Valladolid. Els dos són d'art religiós, però hi comprovarem dues expressivitats totalment diferenciades.

Arribats aquí, abans d'acabar permeteu-me fer memòria pòstuma dels artistes pintors, escultors i dibuixants mataronins o vinculats a nosaltres com a VALORS que ens han precedit: Pepe Novellas, Pere Màrtir Viada, Eduard Alcoy, Rovira-Brull, Guerau Calàbia, Joan Comabella, Moisès Villèlia, Santi Estrany, Lluís Terricabres (Terri).

També Manuel Cuyàs, Emilia de Torres, Jaume i Jordi Arenas, Marià Ribas, Eusebi Vidiella.

Més enrere: Enric Moncerdà, Salvador París, Josep Vinardell, Lluís Muntaner, Josep Maria Recorder, Alfred Opisso, Rafael Estrany, Joan Finet, Ros Bofarull, Marià Andreu, Josep Cusachs, Joaquim Torres Garcia.

I més enrere: Antòni Riera, Carles Panyó, Comas i Ramón, Vicenç Puig, Antoni Viladomat, Damià Campeny.

Tota una nissaga de valors.

Tota la gran cultura, la pintura i l'escultura més universals són el reflex del seu lloc d'origen, de la seva ètnia, d'una IDENTITAT nascuda en un espai personalitzat o sota un campanaret, com la petita pàtria d'Espriu que encercla el cementiri de SINERA. L'art, com el bon vi, brolla de la terra, de la seva situació, del paisatge, del caràcter, la llum, el clima, la cultura, la llengua, la religió de cadascuna; de qui ve la seva qualitat i la varietat, de qui vénen les IDENTITATS EN L'ART.

És tot el que volia dir. Que gaudiu d'aquesta exposició que com hem dit és un exponent de l'afeció a l'art de la plàstica a la nostra ciutat.

Gràcies per la vostra atenció.

Mataró, setembre de 2014.